

Landskapsarkitektur och genus

- en intervjustudie med tre
landskapsarkitekter

Cecilia Hellman

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

EX0529 Kandidatarbete i landskapsarkitektur, 2011, 15 hp på landskapsarkitektprogrammet, Uppsala

© Cecilia Hellman

Titel: Landskapsarkitektur och genus – en intervjustudie med tre landskapsarkitekter

Engelsk titel: Landscape Architecture and gender – a Interview Study With Three Landscape Architects

Nyckelord: Landskapsarkitektur, genus, genusperspektiv, samhällsplanering, trygghet

Handledare: Sofia Sandqvist, SLU, institutionen för stad och land

Examinator: Anna Tandré, SLU, institutionen för stad och land

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammanfattning

Vid första anblick kan rum och platser verka könsneutrala. Men eftersom dessa är skapade av människor som ingår i politiska och sociala sammanhang påverkas även de av omgivningens könsnormer. Syftet med den här kandidatuppsatsen är att undersöka hur landskapsarkitekter ser på genusperspektiv och hur de konkret arbetar med det i sitt yrke. Med en ostrukturerad intervjuform har tre stycken yrkesverksamma landskapsarkitekter intervjuats i Stockholm. Resultatet av intervjun visade på att de dominerande frågorna inom genusperspektivet är trygg- och säkerhetsaspekten samt barns lekplatser. Med feministisk teori som utgångspunkt kan resultatet tolkas med hjälp av begreppen reproduktion, produktion, privat- och offentlig sfär. Genusperspektiven tillåts råda inom områden som traditionellt sett ses som "mjuka" eller feminina. Barnomsorg och bostadsnära områden tillhör båda den kategorin. I det offentliga rummet ses kvinnan som ett potentiellt offer som måste beskyddas. Trygg- och säkerhetsperspektivet är en balansgång mellan att göra trygga platser som folk vill vistas på men samtidigt undvika att stigmatisera kvinnan som offer. Inom denna aspekt är det även viktigt att diskutera vad kvinnors rädsla för män beror på. För att komma vidare i jämställdhetsarbetet inom landskapsarkitektur behöver genusperspektivet få ta plats i andra sfärer än de traditionellt kvinnliga.

Abstract

At first sight, spaces and places might seem gender neutral. But since these are created by people who are part of a political and social context they are also affected by gender norms. The purpose of this paper is to investigate how landscape architects look at gender perspectives and how they practically work with these question in their profession. Three landscape architects has been interviewed in Stockholm. The result of the interview showed that the dominant issues within the gender perspective is security questions and children's playgrounds. In feminist theory as a starting point, the result may be interpreted using the concepts of reproduction, production, private and public sphere. Gender perspectives have dominated areas traditionally seen as "soft" or feminine. In the public sphere the woman was viewed as a potential victim who must be protected. Security and safety perspective is a balanc act between making safe attractive places and in at the same time avoid stigmatizing women as victims. In this aspect, it is also important to discuss what women's fear of men originate from. To advance in the work of gender equality in landscaping it is necessary to have a gender perspective in other spheres than the traditional female.

Inledning

Landskapsarkitektens arbetsfält, vår utemiljö, är en viktig del av samhället som påverkar hur vi lever vårt dagliga liv. Utformningen av gator, torg och parker är avgörande för vilka som använder en plats och hur de använder den. För att åstadkomma rum och platser tillgängliga för alla behövs ett genusperspektiv.

Men hur jobbar landskapsarkitekter konkret med denna fråga? Vilka områden blir föremål för genusperspektivet och vilka områden lämnas utanför?

Eftersom landskapsarkitekturen kombinerar olika vetenskaper på ett tvärvetenskapligt sätt är det ett komplicerat område att granska. De olika beståndsdelarna går in i och överlappar varandra. Det finns feministisk forskning om fysisk planering, arkitektur och ekologi, alla ämnen som på något sätt ingår landskapsarkitekturen. Men hur genusperspektivet yttrar sig i den vanliga arbetsgången hos en landskapsarkitekt saknas.

Varför bör ett genusperspektiv förekomma? Och finns det motiv för att använda sig av feministisk teori inom landskapsarkitekturen? I första hand är feminismen ett demokratiskt projekt som handlar om frihet och lika rättigheter oavsett kön. Jag anser att det behövs ett feministiskt perspektiv även inom landskapsarkitekturen. Ofta verkar rum och platser, landskapsarkitektens arbetsområden, vara könsneutrala. Men dessa är skapade av människor som ingår i politiska och sociala sammanhang. Utformningen och användningen av rum påverkas i allra högsta grad av köns- och genusaspekter. I själva verket förmedlar, konstruerar och reproducerar den byggda miljön maktrelationer. Utan att ställa sig frågor som vem som skapat rummet, finansierat det, byggt det, använder det, hur män och kvinnor representeras, vems erfarenheter som tas till vara på ser vi inte hela bilden bakom den fysiska miljön (Friberg 2005, s. 10).

Syfte

Syftet med den här kandidatuppsatsen är att skapa en djupare förståelse för vilka aspekter av genusperspektiv som landskapsarkitekter använder sig av i sitt yrke. Jag vill alltså studera vilka aspekter som lyfts fram och påverkar arbetet, men också om någon aspekt saknas. Jag vill även veta hur yrkesarbetande landskapsarkitekter ser på genus och om de anser att det är ett perspektiv som är givande i arbetet.

Genom att undersöka hur landskapsarkitekter arbetar med genusperspektiv hoppas jag kunna belysa ämnet och ge inspiration till vidare arbete med dessa frågor.

Frågeställning

För att uppfylla syftet med undersökningen behöver jag ställa mig följande frågor:

- Hur ser landskapsarkitekter på genusperspektivet?
- Vilka genusperspektiv tillämpar landskapsarkitekter i sitt arbete?

Avgränsning och målgrupp

Jag har begränsat mitt område till landskapsarkitekter i Stockholm. Landskapsarkitekternas egen syn på vad genus innebär blir fokus i min undersökning.

Uppsatsen riktar sig till alla som arbetar med, studerar eller är intresserade av landskapsarkitektur och genusfrågor. Den kan även vara intressant för andra närliggande professioner eller ämnen till landskapsarkitektur.

Bakgrund

I detta avsnitt kommer jag att beskriva vad genusperspektivet innebär och koppla ihop det med frågor som rör landskapsarkitektur. Eftersom det inte finns någon tidigare forskning på genusperspektiv inom specifikt landskapsarkitektur kommer jag att referera till litteratur inom närliggande ämnen. Huvudlitteraturen har varit: *Jämställdhet nästa!* av Anita Larsson och Anne Jalakas behandlar genusperspektiv inom stadsplanering, *Speglingar av rum* av Tora Friberg (red.) är en antologi om könskodade platser och sammanhang med fokus på offentliga platser och *Trygg stad* av Carina Listeborn diskuterar diskurser om kvinnors rädsla i staden. I Lena Gemzöes bok *Feminism* hämtar jag huvuddelen av den feministiska teori jag använt mig av. Jag börjar med att beskriva ämnet landskapsarkitektur.

Landskapsarkitektur

Vad är då landskapsarkitektur? Enligt Nationalencyklopedin (2011) är landskapsarkitektur bearbetning av mark och landskap för människans behov. Alla dimensioner av stads-, kultur- och naturmiljöer innefattas men inriktningen är offentliga miljöer. Torg, parker, stadsrum och vägar är vanliga miljöer som landskapsarkitekten hanterar (www.ne.se).

Institutionen för stad och land vid Sveriges Lantbruksuniversitet bedriver utbildning för landskapsarkitekter. De beskriver ämnet som tvärvetenskapligt och som bidragande till kunskap och förståelse av processer som formar landskap. Genom forskning och utbildning vill de utveckla kunskap om planering, gestaltning och förvaltning där samhället interagerar med de naturliga processerna i landskapet. Ämnet rör sig i en breda skala med fysisk planering av regioner och kommuner i ena änden och gestaltning av urbana rum i den andra (Institutionen för Stad och Land, 2011).

I den här uppsatsen återkommer plats och rum som begrepp. Med plats menas till exempel en park eller ett torg. Rum är i mera abstrakt och kopplar samman en plats med tid.

Genusperspektiv

Genusperspektivet tillhör ett feministisk tankegod som fordrar en precisering av vad feminism innebär för att förstås. Jag har valt att utgå från Lena Gemzöes definition att ”en feminist anser att; 1) kvinnor är

underordnade män och 2) att detta förhållande bör ändras” (Gemzöe 2002, s. 13).

Att tala om ett genusperspektiv som en sammanhållen teori är inte möjligt. De olika feministiska inriktningarna fokuserar på olika aspekter av kvinnans villkor och av förhållandet mellan könen (Gemzöe 2002, s. 76). Därför måste jag klargöra vad genusperspektivet innebär i den här uppsatsen. Jag kommer även ta upp genusperspektiv inom samhällsplanering som är intressanta i ett landskapsarkitektoniskt sammanhang.

Kön och genus

Åtskillnaden mellan kön och genus är central inom feministisk teori. Kön är enbart det biologiska könet. Biologiska egenskaper, som att kvinnor föder barn och att män är fysiskt starkare till exempel, är inte möjliga att förändra (Gemzöe 2002, s. 80-81).

Genus handlar om föreställningar om vad manligt och kvinnligt är. Dessa föreställningar är skapade av samhället och kulturen vi lever i. Genusbegreppet blir därmed ett dynamiskt begrepp eftersom det ständigt förändras med vad vi anser vara lämpligt för män och kvinnor att göra (Larsson & Jalakas 2008, s. 47-49).

Genussystem

Begreppet genusystem infördes på 1980-talet i *Genussystemet: teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning* av Yvonne Hirdman.

Genussystemet är en ordningsstruktur av kön som är en förutsättning för andra sociala ordningar, till exempel sociala, ekonomiska och politiska system. Genussystemet kan ses som en dynamisk struktur av företeelser, processer, förväntningar och föreställningar som tillsammans ger upphov till ”ett slags mönstereffekter och regelbundenheter” (Hirdman 1988, s. 7).

Genussystemet beskriver samhället utifrån två principer. Den första principen beskriver en isärhållning av könen, som innebär att könen separeras genom att de tillskrivs olika egenskaper. Konsekvensen blir två olika aktivitetssfärer där kvinnor och män blir motsatspar. Den andra principen är en hierarkisk ordning där mannen blir norm. På så vis värdesätts mannens egenskaper högre och han får en överordnad position i samhället. (Gemzöe 2002, s. 93).

Arbetsdelningen mellan könen

I och med den industriella revolutionen flyttade produktionen utanför hushållen och blev männens verksamhetsområde i den offentliga sfären. I hemmet, den privata sfären, fick kvinnan sin tillhörighet med obetalt hushållsarbete som sysselsättning.

Inom feministisk teori menar man att kvinnans obetalda arbete utgör en grund för underläge och en maktrelation där kvinnor är underlägsna. Detta förhållande får även ekonomiska, psykologiska och ideologiska konsekvenser (Platzer 2003, s. 252-253).

Arbetsdelningen mellan könen motiveras av föreställningar om att kvinnor och män har olika karaktärer och egenskaper, till exempel anses kvinnor vara omhändertagande och känsllosamma. Män antas vara självständiga, målmedvetna och vara kapabla att fatta förnuftiga beslut. Dessa kulturella roller som leder till en uppdelning av arbete (som ger kvinnor lägre lön och status än män) bidrar till att upprätthålla en maktordning mellan könen (Gemzöe 2002, s. 82). Arbetsdelningen förekommer i alla typer av samhällen men varierar i innehåll och utförande. Att utföra uppgifter som är enbart förbehållet män i en kultur kan i ett annat samhälle endast få utföras av kvinnor (Gemzöe 2002, s. 86).

Jämlikhet och jämställdhet

Jämlikhet och jämställdhet är förvillande lika. Skillnaden är att jämlikhet innefattar alla individers lika värde, medan jämställdhet inriktar sig på jämlikhet mellan kvinnor och män. Jämlikhet är alltså ett vidare begrepp som inkluderar jämställdhet (Larsson & Jalakas 2008, s. 34).

Jämställdhetsfrågorna inom fysisk planering har släpat efter och haft svårt att få genomslag. Ett dilemma för planeraren är att arbetet med att ta fram planer för framtidens samhälle, där jämställdhet bör råda, utgår från dagens samhälle, där situationen är ojämsälld. Om dagens situation blir utgångspunkt för planeringen, utan kritisk granskning av jämställdheten, riskerar ojämsälldheten att befästas (Larsson 2005, s. 222).

Privat och offentlig sfär

Enligt Gemzöe finns en systematisk ordning mellan könen som visar sig i samhällets alla olika sfärer. Ett vanligt sätt att dela in samhället i politisk teori är i en privat sfär och i en offentlig sfär. I den offentliga sfären äger produktion rum, det vill säga politik, arbetsliv och rättssystem. I den privata sfären pågår reproduktion, vilket betyder social aktivitet, omvårdnad av barn, hemarbete, sexualitet med mera. Män förknippas med den offentliga sfären och kvinnor med den privata sfären (2002, s. 79-80).

Det finns en kritik mot denna uppdelning av samhället i offentligt och privat. Många feminister menar att även det som sker i den privata sfären är politiskt och att själva uppdelningen i privat och offentligt riskerar att cementera tudelningen mellan kvinnor och män (Gemzöe 2002, s. 76-77).

Inom fysisk planering tar man fasta på olika erfarenhetsvärldar. Dessa erfarenhetsvärldar kan beskrivas som manliga och kvinnliga. Den kvinnliga erfarenhetsvärlden präglas traditionellt av ”mjuka” värden, till exempel omvårdnad av barn, och mäns traditionella erfarenheter står för ”hårda eller tekniska” frågor (Larsson i *Speglingar av rum* 2005, s. 222).

I *Speglingar av rum* (Larsson 2005, s. 222-225) diskuterar Anita Larsson *Vardagslivsperspektivet*, ”att få vardagslivet att gå ihop”, som är ett försök till att utveckla en jämställd planering. Men vardagslivet är inte enbart en privat/kvinnlig angelägenhet. Begreppet omfattar inte enbart vård och omsorg, utan även lönearbetets aktiviteter, såsom resor till och från arbetet. Reproduktion ses inte som en kvinnlig sfär och produktion som en manlig, utan omvärlden tolkas ur individens perspektiv. Genom

att försöka bryta vad vi traditionellt ser som traditionellt manligt och kvinnligt kan vi undvika att könskoda erfarenhetsvärldar.

Kvinnan som den andre

Feminister menar att kvinnligt och manligt skapas utifrån ett tänkande i motsatspar. Kvinnor är det män inte är och tvärtom. Men motsatserna (förnuft/känsla, kultur/natur, ordning/kaos) värderas inte lika, utan det som förknippas med mannen värderas högre och är normbildande (Gemzöe 2002, s. 83-84).

Kvinnan blir ”den andra” genom att mannen definieras som subjekt (Gemzöe 2002, s. 151-152). Eftersom kvinnan har sin egen subjektivitet uppfattar hon sig på en gång både som sig själv och som den andre. Hon är sin kropp men på samma gång är hennes kropp något annat än henne själv. Subjekt-objektrelationer är inte statiska men uppstår i en maktobalans.

Blicken har betydelse för vem som blir objekt/subjekt. En distansering och ett förtingligande sker genom att göra någon till objekt för blicken. Objektifieringen gör att många kvinnor upplever rädsla och otrygghet i det offentliga rummet, även om de inte själva har erfarenhet av utsatthet av våld (Listerborn 2002, s. 35).

Trygghetsaspekten har kommit att få stor genomslagskraft för att skapa tilltalande platser i staden. Det har lett till att kvinnors rädsla för mäns våld fått mer uppmärksamhet (Listerborn 2002, s. 217). Trots att rädslan kan ses som ett symptom på rådande könsrelationer riktas problemlösningen in på enbart kvinnorna. Kvinnan är den som blir synliggjord i trygghetsprojekt och fokus blir att lindra hennes rädsla. Vanliga lösningar är reduktion av buskage och förbättrad belysning (Listerborn 2002, s. 206-207).

Trygghetsarbetet kan medföra en ökad frihet för kvinnor med ökad rörlighet i en tryggare stad. Men trygghetsaspekten kan också verka inskränkande eftersom det kan innebära en stigmatisering av kvinnan som offer. Arbetet blir en avvägning att motarbeta rädsla, lyfta fram en problematik och samtidigt försöka undvika att förmedla bilden av farliga män och rädda kvinnor (Listerborn 2002, s. 252).

Genom att göra kvinnor till en enskild intressegrupp inom trygghetsdiskursen framstår de som svaga och offer. Kvinnor blir bärare av kön och deras könstillhörighet diskuteras mer än mäns. Männen blir liktydigt med människor, alltså normbildande (Listerborn 2002, s. 253-254).

Kritik mot genusperspektivet

En vanlig kritik mot feminismen är att den är för ensidig. Kritiken bottnar i att det är den västerländska, vita medelklasskvinnan som är utgångspunkten för feminismen. Hon är privilegierad på många sätt i en global jämförelse med världens alla kvinnor. Kvinnorörelsen i fattiga delar av världen har sina egna förutsättningar och historia som kan kräva betoning av andra aspekter än de som feminister tar upp i väst (Gemzöe 2002, s. 26-27).

Andra strukturer som förtrycker kvinnor riskerar att bortses ifrån inom genusperspektivet. Klass, sexualitet och rasism är faktorer som kan vara mer avgörande än kön för utsatthet (*Mer än bara kvinnor och män* 2003).

Trots att denna kritik är högst befogad anser jag att genusperspektivet i sig själv inte stänger dörren för andra tankesystem som granskar strukturernas inverkan på individer. Med medvetenhet om att feministisk teori inte i alla sammanhang är fullständig, men kan kompletteras, kommer den att vara användbar.

Metod

Metoden för att utreda hur landskapsarkitekter ser på genusperspektivet var att intervjua landskapsarkitekter som arbetat med projekt med uttalat genusperspektiv. Jag hoppas få ta del av landskapsarkitektens tankar, känslor och åsikter om genusperspektivet i relation till projektet.

Jag har använt mig av en kvalitativ metod med en mindre strukturerad intervjuform som insamling av information. I en mindre strukturerad intervju önskar intervjuaren att få en specifik information från samtliga respondenter, men ordningsföljd eller ordagranna frågor bestäms inte i förväg. Denna metod möjliggör för intervjuaren att anpassa frågor efter hur situationen utvecklas och på nya idéer som framkommer (Merriam 1994, s.88).

Jag anser att ovanstående metod kan vara fördelaktig för mig att använda eftersom det inte finns mycket information om genusperspektivet som företeelse inom landskapsarkitektur. Med strikt förberedda frågor riskerar jag att missa viktiga aspekter som kan bli tydliga under intervjugång. Jag har använt mig av samtalet som intervjuform. Enligt Bengt Gustavsson finns en distinktion mellan olika intervjuformer. Skillnaden mellan intervjuen och samtal är att intervjun förutsätter att det finns en objektiv verklighet som intervjuaren försöker få fram från respondenten. Där är det viktigt att intervjuaren inte påverkar svaren på något sätt. Samtalet däremot går ut på att samla in subjektiv data för att skapa en sann bild av en subjektiv verklighet. Dessa data kan kallas privata eftersom det är respondentens egna tolkningar och åsikter som verkligheten. Här blir samtalsledarens roll att försöka få respondenterna att öppna upp sig och förmedla sina innersta tankar (Gustavsson 2004, s. 238-239).

Undersökningen inleddes med att e-posta respondenten för att låta denne förbereda sig på ämnet och samla sina tankar. I mitt mejl presenterade jag mitt ämne kortfattat och syftet med min undersökning. Vi bestämde en tidpunkt då jag ringde upp och ställde mina frågor över telefon.

Samtalet har kretsat kring nedanstående frågor:

- Känner du till något projekt som har haft ett genusperspektiv?
- Hur har genusperspektivet sett ut i det projektet?
- Från vilket håll kom genusperspektivet, er eller beställaren?
- Finns det någon aspekt av genusperspektivet som du saknar?

- Är genusperspektiv något som alltid finns med när ni genomför ett projekt?
- Anser du att genusperspektivet är viktigt i arbetet?

Urval

Jag kontaktade tio av de största och mest välkända landskapsarkitektkontoren eller arkitektkontoren som erbjuder landskapsarkitektjänster. Fem stycken svarade och tre av dem ville ställa upp på en intervju över telefon.

Resultat

Intervju 1

Intervjuperson 1, IP1, jobbar som landskapsarkitekt på Tengbom i Stockholm. Tengbom grundades 1906 är ett av Sveriges största arkitektkontor. De erbjuder arkitektjänster inom arkitektur, landskapsarkitektur, stadsbyggnad, byggnadsvård och inredningsarkitektur (Tengbom, u.å).

IP1 beskriver barns lek som ett område där genusperspektivet kan finnas med. Hon refererar till forskning som visar att förskolebarn leker mer i traditionella könsroller på en anlagd lekplats än i naturmark. Platser med sparad skogsvegetation har visat sig uppmuntra till en friare lek beskriver hon.

Ett annat exempel på genusperspektiv är att en kommun ordnat en trygghetsvandring med boende i ett område. De har gått igenom området för att ta reda på var man känner sig trygg respektive otrygg. IP1 påpekar att belysning och plantering med höga eller låga buskar kan inverka på tryggheten. Hon tror att kvinnor kan känna sig mer begränsade än män i vissa miljöer beroende på hur de är utformade och fungerar kvällstid.

IP1 menar att det inte är vanligt med ett genusperspektiv i arbetet. Hon upplever att det inte finns någon efterfrågan på genusperspektiv från beställarsidan, det vill säga kommunen. Hon tror att det inte är prioriterat eftersom det höjer kostnader och driftskostnader.

IP1 anser att genom medbrukarverkan, det vill säga att engagera de som använder platsen och ta del av deras åsikter, kan bidra till mer jämställda platser.

Sammanfattning/slutsats av intervju 1

IP1 anger trygghetsrelaterade aspekter och barns lek som områden där det funnits ett genusperspektiv. Hon anser att genusperspektivet är ett viktigt perspektiv bland flera. Hon menar att genom ta kontakt med brukaren kan man utveckla genusperspektivet.

Intervju 2

IP2 är landskapsarkitekt på Topia. Topia är ett konsultföretag inom landskapsarkitektur som startade 1998. De erbjuder tjänster inom

landscapsgestaltung, stadsplanering, markprojektering och formgivning (Topia, u.å).

Topia har arbetat med två projekt som har haft ett uttalat genusperspektiv.

Braxenparken i Fisksätra, Nacka kommun, hade problem med inslag av våld och narkotika som gjorde att folk inte kände sig trygga att röra sig området. Kommunen tog tillsammans med Stena fastigheter initiativet att parken skulle utformas med ett jämställdhetsperspektiv. Topia gestaltade en lekpark som riktade sig till barn och ungdomar. De ville undvika traditionella aktiviteter som ofta attraherar killar i en större utsträckning. Istället införde de andra typer av lek och lekredskap som till exempel streetbasket, klättring och en digital lek. De använde sig av ett formspråk och en rumslighet som de uppfattar som vänligare och mer öppen.

En skogsbacke inom området gallrades ur för att få en tillgängligare karaktär enligt IP2. Tanken var att öka tryggheten med en öppnare och glesare skog.

Även i arbetet med Albyparken i Botkyrka kommun har haft ett genusperspektiv. För att undersöka hur parken upplevdes kvällstid engagerade de en grupp tjejer att ta del i ljussättningen av parken. Genom att låta tjejer vara med och ljussätta platsen strävade de efter att påverka trygghetskänslan på platsen.

IP2 tror att vår kår är duktiga på att tänka på att sätta sig in i olika brukargrupper. Men hon tror inte alltid att man är medveten om att det är ett genusperspektiv man har använt sig av. Hon anser att det är ett viktigt perspektiv men otydligt och innefattar många värden. Vidare anser hon att diskussionen om genus behövs, det är alltid viktigt att ifrågasätta vad man gör.

IP2 anser att man bör bygga rum som öppnar upp för många olika användningssätt och olika sätt att vara. Hon betonar flöden, många aktiviteter och att undvika instängda rum och återvändsgränder. Analysen är mycket viktig i arbetet, det är där olika aspekter och behov förstås.

Sammanfattning/slutsats av intervju 2

IP2 beskriver tre typer av genusperspektiv: trygghetsrelaterade frågor, som till exempel belysning och urgallring av växtlighet, medbrukarverkan där tjejer får inflytande över sin närmiljö, och könsneutrala aktiviteter i en parklek som attraherar både tjejer och killar. Hon anser att genusperspektivet är viktigt att diskutera men svårtydligt.

Intervju 3

IP3 arbetar som landskapsarkitekt på Nivå Landskapsarkitektur AB. Företagets verksamhet omfattar många av landskaparkitekturens arbetsområden från trädgårdar och bostadsgårdar till landskapsanalyser och planutredningar (Nivå, u.å).

IP3 beskriver en situation där kommunen kritiserade ett av deras förslag för Kristinebergs slottspark eftersom det innehöll ett häcksystem. Kommunen menade att buskaget kunde leda till ökad otrygghet och våldtäktsrisk. Nivå Landskapsarkitektur ifrågasatte kritiken eftersom de

flesta våldtäkter sker i hemmen och att den därmed var obefogad enligt dem.

IP3 menar att genusperspektivet är mycket sällsynt, om alls existerande inom kåren. Hon efterfrågar ett jämställdhetstänkande i fler aspekter än säkerhets- och trygghetsrelaterade frågor.

IP3 anser att det kan vara enklare att arbeta med genusfrågor när det är ett bostadsprojekt. Hon har svårt att förklara varför, men tror att det är enklare att engagera de inblandade.

IP3 beskriver Nivå Landskapsarkitekturs ambition att alltid ha som utgångspunkt att alla ska kunna använda platsen oavsett ålder och etnicitet.

Sammanfattning av intervju 3

IP3 kritiserar trygghetsaspekten som ett genusperspektiv. Istället efterfrågar hon andra aspekter men beskriver inte vilka. IP3 anger andra faktorer, som till exempel etnicitet och ålder, som viktiga för förståelsen av brukaren på platsen. Hon anser att genusperspektivet är viktigt för landskapsarkitekturen.

Diskussion

I detta avsnitt analyserar jag svaren jag fått av respondenterna och försöker förstå hur de kan kopplas samman med teoridelen i bakgrunden. Först kommer en diskussion om metodens relevans, fördelar och brister.

Metoddiskussion

Rollen som intervjuare kräver stor erfarenhet och kunskap för att lyckas både få fram information, men också inte färga den intervjuade med sina egna åsikter. Jag innehar inte dessa egenskaper men har ändå varit medveten om de vanligaste fallgroparna och vilken typ av hållning intervjuaren bör ha vid intervjutillfället. Jag inser dock att en mer erfaren intervjuare hade fått ut mer av intervjutillfällena.

De som ställt upp på intervjun har givetvis något att säga i frågan och kanske till och med har ett eget personligt intresse av den här typen av frågor. Man kan kritisera min studie som icke representativ för den samlade kåren eftersom jag inte noterat de fall där det inte finns ett genusperspektiv, vilket är den vanligaste situationen. Men eftersom mitt arbete går ut på att undersöka genusperspektivens olika ansikten blir det en naturlig följd av frågeställningen.

Mitt urval är för litet för att ge representativ av verkligheten. Avsikten har heller inte varit att få en hundra procentig representation, utan att få en djupare förståelse för ämnet. Intressant nog tog två av tre upp samma frågor. Möjligen tyder detta på en samstämmighet med övriga kåren.

En friare form av intervjumetod kan kritiseras eftersom det är svårt att få samma förutsättningar och jämföra resultat. Dessutom är det näst intill omöjligt att upprepa studien med exakt samma resultat vilket är en viktig del för forskningens validitet. Min förhoppning är att jag ändå lyckats

skapa ett öppet samtalsklimat och fått ta del av den intervjuades tankar och åsikter i så stor utsträckning som möjligt.

Resultatdiskussion

Syftet med den här uppsatsen var att ta reda på vilka aspekter av genusperspektiv som landskapsarkitekter förhåller sig till i sitt arbete. Där har svaren entydigt pekats på två kategorier; trygg- och säkerhetsfrågor samt barns lek.

Det är intressant att se att genusperspektiven förekommer inom de områden som traditionellt tillhör den privata sfären. Separata diskussioner för de olika aspekterna som har angetts i intervjuerna återkommer senare i texten.

Mitt mål var även att peka på andra aspekter av genusteori som kan tillföra något för landskapsarkitekturen. Där är det enklare att peka på områden som saknar en feministisk synvinkel, än att föreslå några konkreta verktyg för hur man bör arbeta med genusfrågor. Men även den insikten kan vara värdefull vid fortsatta studier av ämnet.

Landskapsarkitekternas egen syn på genusperspektivet har framkommit i intervjusvaren. Där framgår att samtliga anser att genusperspektivet som givande men att fler perspektiv behövs i arbetet.

Jag hoppas min kandidatuppsats även uppfyller mitt mål att belysa ämnet och inspirera till vidare forskning om ämnet. Det vore intressant att i framtiden undersöka alla led i processen från beställare, anläggare, förvaltare och brukare för att få en bild av hur man arbetar med genusfrågor.

Trygg- och säkerhetsaspekten

Trygg- och säkerhetsaspekten är en viktig del i arbetet med att göra fungerande och attraktiva stadsrum. Om inte människor känner sig trygga nog att vistas på en plats måste det ses som ett misslyckande. Men trygg- och säkerhetsaspekten är en komplex fråga som handlar om att å ena sidan motverka rädsla och otrygghet och å andra sidan undvika att stigmatisera kvinnan som offer, som Listeborn påpekar i sin avhandling. Om genusperspektivet på offentliga rum enbart handlar om trygghet och belysning riskerar det signalera att kvinnan är ett offer som bör hålla sig i den privata sfären om hon inte vill råka illa ut.

IP3 kritiserar kommunens trygghetsperspektiv eftersom hon menar att det saknar grund. Jag tolkar det som att hon menar att rädsla beror på andra faktorer än mörka buskage.

Eftersom rädslan är ett symtom på rådande maktrelationer mellan könen blir det problematiskt att enbart behandla symtomen. Hur vi ser på rädslan blir avgörande för konsekvenserna i den fysiska miljön.

När IP2 beskriver ett projekt där de engagerar en grupp unga tjejer i en ljussättning har de möjlighet att behandla både symtomet och gå djupare in på problematiken. Genom att låta unga tjejer (och varför inte killar också?) få tillsammans skapa lösningar som de känner sig trygga med, men också diskutera tillit och respekt för andra människor, tror jag att tryggheten blir mer påtaglig.

Eftersom de flesta uppfattar kvinnor som mer rädda än män kan trygghetsaspekten ses som ett *kvinnoperspektiv*, men inte fullt ut som ett genusperspektiv där relationen mellan *båda* könen åskådliggörs. Var är mannens del i trygghetsdiskussionen? *Varför* är kvinnor rädda för män? Och finns det aspekter i den fysiska miljön som främjar våld och överfall?

Trygghetsperspektivet kan vara givande som genusperspektiv, men tillämpningen blir avgörande för om det bidrar med platser som främjar jämställdhet. Risken finns att det blir en punkt bland flera som checkas av på en lista. Så länge inte orsaken bakom rädslan diskuteras och båda könen synliggörs, saknas viktiga aspekter för att fullt ut synliggöra genusproblematiken inom landskapsarkitektur.

Genusperspektiv på lekplatser

Genusperspektiv på barns lek är ett omfattande forskningsområde. Den här uppsatsen inte fördjupat sig i frågor kring detta. Men givetvis är barns förutsättningar för jämställd lek minst lika viktiga som övriga människors lika rätt till jämställda liv och miljöer.

Två av de intervjuade, IP1 och IP2, angav olika strategier för en mer jämställd lek. Mer naturmark och val av alternativa aktiviteter och lekredskap angavs som exempel på tillvägagångssätt för att nå en friare och mindre traditionsbunden lek. Att två av tre svaranden tog upp lekplatser betyder inte att hela yrkeskåren delar deras perspektiv. Men det pekar ändå på någon slags medvetenhet om genusaspekten inom barns lek.

En naturlig anledning till denna medvetenhet är förstås att det finns betydande mängd forskning inom området. Men hur det i sin tur kommer sig kan jag inte ge några säkra svar på. Men med Lena Gemzöes redogörelse för den privata sfären och reproduktionsbegreppet som utgångspunkt finner jag en koppling mellan frågorna. Barn och barnomsorg betraktas som en så kallad ”mjuk” fråga, som vi ser som feminin. Att tillämpa ett genusperspektiv på en lekplats innebär inte att bryta mot sfärernas strikta uppdelning av produktion och reproduktion, manligt och kvinnligt. Därför finner jag det troligt att genusperspektivet är mer utbrett inom denna kategori än andra områden.

På samma sätt som att forskning visar att den fysiska utformningen av lekplatser påverkar jämställdheten hos barn, anser jag det vara rimligt att anta att det fysiska rummet påverkar jämställdheten överallt, för alla åldrar. Med samma forskning och inställning till genusperspektiv inom det offentliga rummet är det troligt att man finner fler tillvägagångssätt och strategier för att utforma rum som främjar jämställdhet. Därför blir den fortsatta forskningen om det offentliga rummet ur ett genusperspektiv avgörande för hur vi i framtiden kommer att arbeta med jämställdhetsfrågor där.

Medborgarinflytande och vardagsperspektiv

Två av de intervjuade nämner bostadsområden som områden där genusperspektivet kan vara enklare att implementera. Både IP1 och IP3 kan inte tydligt motivera anledningen till detta. Jag tror att detta kan bero på våra djupt rotade föreställningar om vilka sfärer och kategorier kvinnor

och män verkar i. Bostaden och tillhörande närområden ingår i den privata sfären där reproduktion äger rum. Det är en traditionellt kvinnlig domän med koppling till vardagsliv och frågor som rör barn och omsorg.

Landskapsarkitektens roll

Det kanske mest givande för mig personligen har varit att få ta del av landskapsarkitekternas tankar och åsikter om genusperspektivet i sitt arbete. Samtliga intervjuade angav genusperspektivet som viktigt i landskapsarkitekturen. Typiskt nog var alla respondenter i mina intervjuer kvinnor. Det kan bero på kvinnodominansen i yrket men jag tror snarare att den verkliga orsaken är att kvinnor är mer intresserade av jämställdhetsfrågor än män.

Överlag var det en svårighet att få personer att vilja ställa upp på en intervju överhuvudtaget. Jag tror det beror på bristen av goda exempel i branschen samt en okunskap om vad genusperspektivet egentligen innebär.

Genusperspektivet ingår inte i Landskapsarkitekturutbildningen, som det gör i Arkitekturutbildningen till exempel. Konsekvenserna blir att de med ett eget intresse och kunskap får driva frågan om inte kommunen ställer krav på att det ska finnas ett genusperspektiv med. Utan stöd från utbildningarna kommer genusperspektivet att fortsätta vara en sällsynt aspekt inom branschen. Det kommer att vara svårt att argumentera mot skäl som ”kostnader” och ”svårt att sköta” om inte genusperspektivet integreras i arbetsgången. IP3 framställer att enbart det faktum att hon är kvinna gör det svårare för henne att få igenom sina åsikter och förslag.

Andra faktorer än kön togs upp som viktiga att beakta i gestaltningen av en plats. IP2 ansåg att det är en av kårens starka sidor att sätta sig in i olika brukargruppen. IP3 beskrev till exempel etnicitet och ålder som ständiga utgångspunkter för analys av platser. Dessa påpekanden är viktiga att få med, för att de är betydelsefulla i alla landskapsarkitekters analyser av platser. Men de inryms ju även i genusperspektivet och kompletterar detta.

Framtida forskning

En viktig början är att inse att vi lever i ett samhälle där ojämställdhet mellan könen råder. Genom den insikten, och viljan att bryta detta mönster, har vi möjlighet att hitta andra sätt att arbeta med rum och platser, privata och offentliga. Utan insikten fortsätter platser och rum att betraktas som könsneutrala, trots att de medvetet eller omedvetet utgår från mannen som norm.

Genom att under utbildning av landskapsarkitekter medvetandegöra begreppen produktion och reproduktion, privat sfär och offentlig sfär är det möjligt för landskapsarkitekter att bära med sig ett genusperspektiv på de platser de planerar och gestaltar.

Genusperspektivet måste även få slå igenom på andra områden än de som traditionellt ses som ”mjuka”. För att uppnå ett genusperspektiv som verkligen ger en jämställd landskapsarkitektur behöver genusperspektivet genomsyra alla delar av landskapet.

Denna uppsats kan ses som en förstudie för hur man kan gå vidare i ämnet. Om vi börjar tillämpa genusperspektivet på fler områden än idag finns en möjlighet att nya idéer kan växa fram om mer konkreta arbetsmetoder för en mer jämställd landskapsarkitektur.

Referenser

Friberg, Tora (red.) (2005). *Speglingar av rum: om könskodade platser och sammanhang*. Stockholm: Östlings Bokförlag Symposion.

Gemzöe, Lena (2002). *Feminism*. Stockholm: Bilda.

Gustavsson, Bengt (red.) (2004). *Kunskapande metoder inom samhällsvetenskapen*. 3., [rev.] uppl. Lund: Studentlitteratur.

Hirdman, Yvonne (1988). *Genussystemet: teoretiska funderingar kring kvinnors sociala underordning*. Uppsala: Maktutredningen.

Larsson, Anita (2005). Kön och rum i den fysiska planeringen. *Speglingar av rum : om könskodade platser och sammanhang*. S. 211-227.

Larsson, Anita & Jalakas, Anne (2008). *Jämställdhet nästa!: samhällsplanering ur ett genusperspektiv*. 1. uppl. Stockholm: SNS förlag.

Listerborn, Carina (2002). *Trygg stad: diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Diss. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.

Merriam, Sharan B. (1994). *Fallstudien som forskningsmetod*. Lund: Studentlitteratur.

Mulinari, Diana, Sandell, Kerstin & Schömer, Eva (red.) (2003). *Mer än bara kvinnor och män: feministiska perspektiv på genus*. Lund: Studentlitteratur.

Internetkällor:

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/landskapsarkitektur>, sökord: *landskapsarkitektur*, hämtad 2011-04-27

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/lang/samhällsplanering>, sökord: *samhällsplanering*, hämtad 2011-05-11

Nivå, <http://www.nivaland.se/#>, hämtad 2011-05-11

Tengbom, <http://www.tengbom.se/home.aspx#/sv-SE/vision/>, hämtad 2011-05-11

Institutionen för Stad och Land, <http://www.slu.se/sv/fakulteter/nl/om-fakulteten/institutioner/sol/la/>, hämtad 2011-05-28

Topia, <http://www.topia.se/foretaget.html>, hämtad 2011-05-11

